

KO E TOHI SILAPA MA'AE LAUTOHI FAKA-SĀPATE

VAHEFONUA TONGA O AOTEAROA

KALASI 5 – TA'U 17 - 18

Mei he Faifekau Sea

'Oku tau fakafeta i ki he 'Otua i he'eme to'ukupu aki si i Faifekau o e Potungau Lautohi Faka-Sapate pehee ki he Sekelitali Justin Fotofili mo e kau 'Ofisa.

Malo mu'a e ngaue totoivi mo e 'aufuato i hono fatu mo fakalelei i'a e Silapa lautohi Faka-Sapate. Ko e feilaulau oku mou fai oku ikai puli a e ho'ata mei ai a ho'omou ifa i'a e fanau mo hono fai e fekau a e Eiki.

'Oku oatu a e ifa mo e talamonu kiate kimoutolu kau Failautohi mo e Fanau Lautohi Faka-Sapate ko e lolotonga mo e kaha u' o e Siasi.

Rev. Terita M. akovina Finau

Faifekau Sea Vahefonua Tonga O Aotearoa

KAVEINGA FAKALŪKUFUA ‘A E POTUNGĀUE **LAUTOHI FAKA-SĀPATE**

**“KE FAKAMĀNAVA HAKE ‘A E FĀNAÚ ‘O FAKALEKESI KE NAU MO‘UI,
‘I HE TOKONI MAI ‘A E LAUMĀLIE MĀ‘ONI‘ONÍ”**

KO E KANOLOTO:

Ke ‘ilo ‘e he fānaú ‘a Sīsū
Ke tui e fānaú ki a Sīsū
Ke tali ‘e he fānaú ‘a Sīsū
Ke mo‘ui‘aki ‘e he fānaú ‘a Sīsū

NGAAHI NAUNAU ‘OKU FIEMA‘U

1. Tohi silapa Kalasi 5
2. Tohi ngāue ‘a e faiakó
3. Tohitapu mo e Himi
4. Pepa mo e peni ‘a e fānaú (ke nau ako tohi)

KO E KANO TOHI

1. Tali ‘o Sīsū:

1.1 Hala fakakavakava ki he Mo‘ui

- ❖ Ko e tomu‘a ‘ofa mai ‘a e ‘Otuá ki he tangatá.
- ❖ Ko hono motuhi ‘o e tangata ‘e he angahalá mei he ‘Otuá.
- ❖ Ko Sīsū pē ‘a e me‘a‘ofa ‘a e ‘Otuá ki he tangata angahalá, ‘oku Ne hoko mai ke faka‘ataa kitautolu ki he mo‘ui ta‘engatá.
- ❖ Tali ‘a Sīsū ke hoko ko ho ‘Eiki mo fakamo‘ui.

1.2 Founga hono Tali ‘o Sīsū

2. Lotu

- ❖ Vahevahe lalahi ‘a e founga hono fai ‘o e lotu

3. Lēsoni Tohitapu

3.1 Fuakava Motu‘a

- ❖ Ui ‘o ‘Ēpalahame

❖ Hokohoko 'o e Fuakava Motu'a (Sēnesi – Malakai)

3.2 Fuakava Fo'ou

- ❖ Talanoa 'o Paula (Ko hono tuku pilīsone 'o Paula)
- ❖ Mo'ui 'a Sisū (Ko hono Fakamaau'i 'o Sisu/ Ngaahi fakamaau'anga 'e 6)
- ❖ Hokohoko 'o e Fuakava Fo'ou (Mātiu - Fakahā)

3.3 Veesi Lauloto

- ❖ **Sēnesi 12: 2 - 3**
- ❖ **Sione 14: 1 & 2**

4. Fale'i ki he mo'ui

- 4.1 Lea moe 'Ulungaanga
- 4.2 Toputapu 'o e Mo'ui

5. Tokāteline

- 5.1 Tui 'a e kau 'Aposetolo
- 5.2 Fehu'i mo e Tali 2 Vahe 21: 1, 3
- 5.3 Sākalameniti 'o e Papitaiso
- 5.4 Tupu'anga 'o e Metotisi

6. Hiva:

- 6.1 Himi 508 & 663

KO E NGAARI LĒSONI KE AKO'I:

1. Tali 'o Sīsū:

Taumu'a:

- ✚ Ke 'ilo mo mahino ki he fānaú 'a e Hala Fakakavakava ke nau fou ai ki he Mo'ui ta'engatá.
- ✚ Ke tui mo tali 'e he fānaú 'a e me'a'ofa 'a e 'Otuá mo 'ene tala'ofá.
- ✚ Ke pole'i e mo'ui 'a e fānaú ke nau tali 'a Sīsū ki loto ki he'enau mo'uí, pea ke nau hoko ko hono kau muimui.

Hala fakakavakava ki he Mo'ui. (To'o mei he Tohi Silapa Ako Tisaipale)

Konga	Potu Folofola	Me'a mahu'inga	Ngaahi Me'a ke Alea'i
1. Ko e tomu'a 'ofa mai 'a e 'Otuá ki he tangata.	Sēnesi 1:27 "Pea na'e fakatupu 'e he 'Otuá 'a e tangata 'i he 'Imisi 'O'ona, 'io 'i he 'Imisi 'o e 'Otuá na'a ne fakatupu ia; na'a ne fakatupu 'a kinaua ko e tangata mo e fefine".	Ko e taumu'a 'a e 'Otuá ke tau ma'u 'a e mo'ui. Ko e 'Ofa 'a e 'Otuá, na'a ne fakatupu 'a e tangata 'i he 'imisi 'O'ona.	1. Na'e anga fakafēfē 'a e tomu'a 'ofa mai 'a e 'Otuá? 2. Ko e hā ha fakamo'oni pau na'e tomu'a 'ofa mai 'a e 'Otuá kia kitautolu? 3. Na'á ne fakatupu kitaua 'i hono 'Imisi 'O'ona. 'Oku ta mahu'inga 'o makehe mei ha toe me'a mo'ui 'i he māmani? 4. Ko e hā ha me'a 'oku ke ako mei he tom'ua 'ofa mai 'a e 'Otuá?

<p>2. Ko hono motuhi 'o e tangata 'e he angahalá mei he 'Otuá</p>	<p>Loma 3:23 - He 'oku 'ikai ha faikehekehe he kuo fai angahala kotoa pē pea 'oku 'ikai te nau a'usia 'a e hōifua 'a e 'Otua.</p>	<p>Kuo hoko 'a e angahala 'a e tangata ko e 'ā vahevahe ke ne motuhi kitaua mei he a'usia e 'ofa 'a e 'Otua.</p> <p>Ko ia ko e pole ia ma'a u kapau 'oku ke fie a'usia 'a e 'ofa 'a e 'Otuá kuopau ke tauhi ke haohaoa/ma'oni'oni ho'o mo'uí.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ko e hā 'a e angahala? 2. 'E lava fēfē 'e he angahala 'o motuhi kita (fakafo'ituitui) mei he 'Otua? 3. Na'e anga fēfē 'e te (fakafo'ituitui) hoko ko e angahala?
<p>3. Ko Sīsū pē 'a e me'a'ofa 'a e 'Otuá ki he tangata angahalá, 'oku Ne hoko mai ke faka'ataa kitautolu ki he mo'ui ta'engata.</p>	<p>Sione 3:16 He na'e 'ofa pehē 'a e 'Otua ki māmani, ko ia na'a ne foaki hono 'Alo – tofu - pē - taha ne fakatupu, koe'uhī ko ia kotoa pē 'oku tui pikitai kiate la, ke 'oua na'a 'auha kae ma'u 'a e mo'ui ta'engata.</p> <p>Sione 10:10e Ko au ku ou ha'u koe 'uhi ke nau ma'u 'a e mo'ui, pea ke nau ma'u 'o lahi 'aupito.</p> <p>Sione 14:6 Pea folofola 'a Sisu ki ai, Ko Au pe ko e Hala, pea mo e Mo'oni, mo e Mo'ui, 'Oku 'ikai ha'u ha taha ki he Tamai ka 'i he 'ene fou 'iate Au.</p>	<p>Kuo hoko 'a e pekiá 'a Sisu 'i he Kolosí mo 'Ene toetu'ú ko e me'a'ofa ma'a u mo au ke ta a'usia ai e mo'ui ta'engata.</p> <p>Ko e taumu'a fisifisimu'a 'a e 'Otua ki he tangatá ke ne ma'u 'a e mo'uí.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na'e anga fēfē 'a e hoko 'a Sīsū ko e me'a'ofa ma'a kitautolu mo 'etau angahala? 2. 'Oku anga fēfē 'e Ne hoko ko e Hala, Mo'oni mo e Mo'ui? 3. Na'e pekia 'a Sisu ma'a hai? 4. Ko e hā 'a e tala'ofa 'a e 'Otua 'oku hā 'ia Sione 3:16? 5. Ko e hā 'a e 'uhinga kiate koe 'a e lau 'a Sione 14:6? 6. Ko e hā e 'uhinga kiate koe 'a e lau 'a Sione 10:10e?
<p>4: Tali 'a Sīsū ke hoko ko ho 'Eiki mo fakamo'ui.</p>	<p>Fakahā 3:20 Ko eni 'oku ou tu'u 'i he matapā 'o tukituki, kapau 'e fanongo 'e ha taha ki Hoku le'ó 'o ne to'o 'a e matapā, pea te u hū kiate ia pea te u kai 'ohomohe mo la pea te Ne kai 'ohomohe mo Au.</p> <p>Sione 1:12 – Ka ka 'ilonga 'a kinautolu na'e ma'u ia, na'a ne fakamafai'i kinautolu ke hoko ko e fānau 'a e 'Otua, 'io 'a kinautolu 'oku tui pikitai ki hono huafa.</p>	<p>Ko e mahu'inga 'o e tali fakafo'ituitui 'e he tangata pē fefine 'a e 'Eiki ko hono fakamo'ui.</p> <p>He 'ikai 'aonga e pekiá, 'o kapau he 'ikai te te tali 'a Sīsū.</p> <p>Himi: 501 veesi 6 Ko e tui te tau lava ai 'Ae tui mo e fa'a kataki Ko e mahafu ia Ka u fua kolosi pē ke a'u 'Enau kalauni kuo pau 'Oiau 'a e fiefia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. 'E anga fēfē ha'o tali 'a Sīsū? 2. 'E fakahaofi fēfē koe 'o kapau te ke tali 'a Sīsū?

(Fakahinohino: ki he faiako ko e ngaahi potu folofola 'i 'olungá 'e tokoni atu ki hono ako'i ke mahino mo e fakamo'oni ki hono tali 'o Sīsū)

1.2 FOUNGA HONO TALI 'O SĪSŪ KI HE 'ETE MO'UI:

1. Kuo pau ke te fakaafe'i 'a Sīsū 'i he lotu:

Fakahā 3:20. Ko 'eni 'oku ou tu'u 'i he matapā 'o tukituki. Kapau 'e fanongo 'e ha taha ki hoku le'ó,'o ne to'o 'a e matapā, pea te U hū kiate ia pea te U kai 'ohomohe mo ia pea te Ne kai 'ohomohe mo Au.

2. **Kuo pau ke te lotu 'i he tui.**

'Oku 'uhinga eni, kuo pau ke te falala kakato 'e hū mai 'a Sīsū 'o fakatatau ki he 'ene palōmesi 'ia **Fakahā 3:20**. Te u hū atu ki ho lotó 'o kapau te ke fakaava e matapā 'o ho lotó.

3. **'Oku tu'o taha pē hono tali 'o Sīsū.** Ka ko e faka'amú ke 'oua te ne toe hū ki tu'a. **Fakahā 3: 20**. Te u hū atu ki ho lotó 'o kapau te ke fakaava e matapā 'o ho lotó.

**2. LOTU:
Taumu'a**

- Ke 'ilo 'e he fānaú ko e lotú ko e fepotalanoa'aki ia mo e 'Otuá.
- Ke 'ilo 'e he fānaú ko e lotú ko e ma'u'anga ivi ia 'a e Kalisitiané.
- Ke lava 'e he fānaú 'o lotu lea 'i ha feitu'u pē 'e fiema'u ai ke nau lotu.
- Ke 'ilo'i 'e he fānaú 'a e hokohoko e founga hono fai e lotú.

KO E VAHEVAHE LALAHÍ 'O E FOUNGA FAI 'O E LOTU

'Oku 'i ai 'a e kongá lalahi 'e nima 'o e lotú pea 'oku mahu'inga ke tau 'ilo ki ai. Ko e tokotaha 'oku ne fai 'a e lotú, 'oku ne fakafongá 'i 'a e siasí kátoa.

1. **Ko e Fakalangilangi (ke fakasīpinga 'e he failautohi)**

Ko 'etau fakahihiki'i mo fakalangilangi'i 'a e 'Otuá - pea 'oku 'ave leva 'etau fakakaukaú mo 'etau tokangá kiate la ko e 'Otua mo hono ngaahi naunau. Ko e 'Otua 'oku lahi, ko hono ivi mo hono mafaí, ko 'ene 'ofá, 'oku mohu kelesi, fonu he meesi pea kātaki ma'u ai pē.

2. **Vete (Kole fakamolemole)**

Ko 'ete fakahaa'i 'i he 'ao 'o e 'Otuá ko e angahala kita, pea fakahingoa 'a e ngaahi angahala na'a te faí, 'a ia 'oku tokoni ia ki hono fakaava 'a e laine 'o 'ete fetu'utaki pea mo e 'Otua.

3. **Fakafeta'i (Fakamālō)**

Ta u fakafeta'i ki he 'Otuá 'i he'ene kelesi mo 'ene tāpuakí 'o tau mo'ui ai, foaki mai 'etau ngaahi fiema'u, mo 'etau hao mo e malu 'etau mo'uí, fiefia 'o 'etau fononga mo la, pea pehē ki he ngaahi faingata'a ka ko e tāpuaki 'oku tau fou atu ai.

4. **Kole, hūfia, lotu hū**

Tau lotu 'o kole ki he 'Otuá ha tāpuaki ma'a tautolu 'o hokohoko 'aho pē, pea mo hufia ha ngaahi kaveinga tānaki mai.

5. **Foaki**

Ko e foaki, momoi, luva, tukupā kakato 'o 'etau mo'ui (sino, 'atamai, laumālie) ki he ngāue 'a e 'Eikí. 'Ēmeni – 'Ofa ke hoko mai

3. TOHITAPU

3.1 Fuakava Motu'a

1. KO HONO UI 'O 'ĒPALAHAME (Sēnesi 12:1-9)

Taumu'a:

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānaú 'a e founa mahu'inga na'e ngāue'aki 'e 'Ēpalahame ko e taha 'o e kau mo'unga'i tangata 'i he Tohitapú ke fai 'aki 'ene muimui ki he 'Otuá.

Ko e ui na'e fai:

Na'e fuofua ui 'e he 'Otuá 'a 'Ēpalahame 'i hono koló 'i **Ua**, ke hiki mei hono fonuá pea mo hono kolo Tupu'angá, ki ha kolo te ne toki fakahānge.

Talangofua 'a 'Ēpalahame ki he Ui 'a e 'Otuá

'I he ui 'a e 'Otuá, na'e tu'u leva 'a 'Ēpalahame mo hono fāmilí 'oku ne **ta'u 75**. Na'á ne 'ave 'a 'Ēpalahame mo hono hoá ko **Selai** mo e foha 'o hono tokoua ko **Lote**. Na'e mavahe 'a 'Ēpalahame 'o fononga pea taki ia 'e he 'Otuá ki Kēnani. Na'á ne hiki hiki holo ai 'o fakatatau ki he tatakí 'a e 'Otuá.

Toe hā 'a e 'Otuá kia 'Ēpalahame:

Na'e toe hā 'a e 'Otuá kia 'Ēpalahame 'i Kēnani 'o Ne folofola ange **te Ne foaki ange 'a e fonuá ma'a hono hakó**.

HOKOHOKO 'O E FUA KAVA MOTU'A

Taumu'a:

- ✚ Ke lava e fanaú 'o ngāue'aki lelei 'a e hokohoko lelei kakato 'o e Fuakava Motu'a, 'i he taimi 'oku nau lau ai e Tohitapú.
- ✚ Ke 'ilo 'e he fanaú 'a e ngaahi vahevahe lalahi 'o e Fuakava Motu'a.

Fuakava Motu'a: Sēnesi - Malakai

<i>Sēnesi</i>	<i>2 Sāmiuela</i>	<i>Sāme</i>	<i>'Emosi</i>
<i>'Ekisoto</i>	<i>1 Tu'i</i>	<i>Palōvepi</i>	<i>'Opataia</i>
<i>Livitiko</i>	<i>2 Tu'i</i>	<i>Kohēleti</i>	<i>Siona</i>
<i>Nōmipa</i>	<i>1 Kalonikali</i>	<i>Hiva 'oe Hiva</i>	<i>Maika</i>
<i>Teutalonome</i>	<i>2 Kalonikali</i>	<i>Tangilaulau</i>	<i>Nehumi</i>
<i>Siosiaua</i>	<i>'Esela</i>	<i>'Isikeli</i>	<i>Hapakuke</i>
<i>Fakamaau</i>	<i>Nehemaia</i>	<i>Taniela</i>	<i>Sefanaia</i>
<i>Lute</i>	<i>'Eseta</i>	<i>Hōsea</i>	<i>Hakeai</i>
<i>1 Sāmiuela</i>	<i>Siope</i>	<i>Sioeli</i>	<i>Sakalaia</i>
			<i>Malakai</i>

KONGOKONGA LALAHĪ ‘O E FUA KAVA MOTU‘A:

1. Nima‘i puka ‘a Mōsese
2. Kau Palōfita Lalahi
3. Kau Palōfita Īiki
4. Kau Fakamaau

3.2 Fuakava Fo‘ou:

TALANOA ‘O PAULA ‘I HONO TUKU PILĪSONE. Ngāue 16: 9-40

Taumu‘a:

- ✚ Ke ‘ilo ‘e he fānaú ‘a e me‘a na‘e uho‘aki e mo‘ui ‘a Paulá ‘i he taimi na‘á ne nofo pōpula ai ‘i he Pilīsoné.
- ✚ Ke mahino ki he fānaú ‘a e fu‘u mafi ‘o e ‘Otuá ne fakahā‘i ‘i he taimi na‘e tuku pilīsoné ai ‘a Paulá.
- ✚ Ke ‘ilo ‘e he fānaú ‘a e ngaahi faingata‘a na‘e fepaki mo Paula ‘i he fononga hono uá.

Talanoa ‘o Paula: Lolotonga ‘enau fononga holo ‘i he fononga hono uá, na‘a nau fou atu ‘i he kolo ko **Filipai** ko e kolonia ‘o **Masitōnia**. Na‘a nau fetaulaki mo ha **efine tuitui ko Litia** hono hingoá. Na‘e **ului** heni ‘a **Litia** ‘o hoko ko e **Kalisitiane** fakataha mo hono falé, peá ne fakaafe‘i ai ‘a e kau misinale ni ke nau nofo ‘i hono ‘apí.

Na‘e **kapusi** foki ‘e Paula ‘a e **tēvoló mei he efine** ne uluisino ai e tēvoló, ‘a ia ne hoko ia ko e ma‘u‘anga pa‘anga ‘a e kau pisinisi ‘o e koló, ‘aki ha‘anau kouna ia ke kikite faka tēvolo kae totongi pa‘anga e kakaí ke fanongo mo mamata ki he fai mana ko‘eni. Na‘e tānaki leva ‘e he kau pisinisi ‘a e pa‘angá. Ne loto mamahi e kau pisinisi ‘o e koló ni ‘ia Paula, he‘ene kapusi e tēvoló mei he fefiné, he kuo mole ‘enau ma‘u‘anga pa‘anga ko iá. Ne nau hanga leva ‘o puke ‘a Paula mo Sailosi ‘o lī ki he pilīsoné.

‘I loto pilīsoné, na‘e fanongo ma‘u pē ‘a e kau pōpulá ki he hiva mo e lotu ‘a Paula mo Sailosí, pea nau ‘unu‘unu mai ‘o fakafanongo. ‘I he pō ‘e taha, na‘e tō ai ha mofuike lahi ‘o ne lulu‘i e pilīsoné pea matangaki e kī ‘o e pilīsoné ‘o ava e matapā. ‘I he ofo hake ‘a e sela na‘e le‘o he pō ko iá, ‘o mamata ki he me‘a kuo hokó, na‘á ne unuhi ‘ene heletā ke fakapoongi ia. Na‘e lea atu ‘a Paula “Oua te ke fai ha kovi kiate koe he ‘oku mau kei maau kotoa pē.”

Na‘e tū‘ulu fakatetetete atu e selá ‘o ne tu‘ulutui atu ki a Paula mo ne kole kiate ia ke tokoniange. “Ko e hā ha me‘a teu fai ke u mo‘ui?” Na‘e tali ‘e Paula, “Tui falala ki he ‘Eiki ko Sīsū ka ke mo‘ui, ‘a koe mo ho falé”. Na‘e fakaafe‘i ai pē ‘e he selá ‘a Paula mo Sailosi ki hono falé pea na‘e papitaiso ai ‘e Paula ‘a hono kī‘i fāmilí pea nau liliu ai pē ‘o hoko ko e Kalisitiane.

Ngaahi me‘a ke alea‘i:

1. Ko e hā nai 'a e 'uhinga 'a Paula "Tui falala ni ki he 'Eiki ko Sīsū ka ke mo'ui 'a koe mo ho fale"?
2. Ko e hā e me'a na'á ne fakaafe'i e lotu 'o e selá ke ne tali 'a e lotu faka-Kalisitiane?
3. Kapau ko koe 'a Paula, ko e hā e me'a te ke fai?
4. Ko e hā nai na'e 'ikai hola ai 'a Paula mo Sailosi, he na'e 'i ai e faingamālie ke na mavahe mei he pilisone?

MO'UI 'A SĪSŪ -

Taumu'a:

- Ke 'ilo 'e he fānaú 'a e ngaahi fakamamahi na'e fe'ao mo Sīsū 'i Ketisemani.
- Ke 'ilo 'e he fānaú 'a e founa kumi ivi 'a Sīsū.
- Ke 'ilo 'e he fānaú 'a e ngaahi fakamaau'anga 'e 6 na'e fakamaau'i ai 'a Sīsū?

KO E FONONGA KI KETISEMANI 'O A'U KI HE FAKAMA'AU'ANGA (peesī 114 Tohi Kinikini ki he Mo'ui 'a Sīsū Kalaisi)

Ko e hili foki eni e 'ohomohe 'a Sīsū mo 'ene kau akó, pea na'a nau fou mai 'i he ki'i vaitafe ko **Kitilone** 'a ia na'e tafe mei **Selusalema ki 'Olive**. Na'a nau taumu'a ki **Ketisemani** he na'a nau fa'a lata pē ki ai. Ko Ketisemani ko e ngoue'anga, ka na'e tu'u lotoloto 'i he ngoue ni ha tata'o'anga lolo na'e ui pē ko Ketisemani 'a ia ko hono 'uhinga pē 'o e hingoa Ketisemani, ko e **"tata'o'anga lolo"**. Ko e feitu'u faka'ofa'ofa 'aupito he 'oku fakanatula pē hono 'ātakai ke fai ha feohi 'o hangē ko ia na'e fa'a fai 'e Sīsū mo'ene kau akó. Na'e fili 'e Sīsū 'a e potu ni ke ne feohi faka'osi ai mo 'ene kau ako.

Houa kumi ivi:

Na'e tuku leva 'e Sīsū 'a e toko tolu 'o 'ene kau akó, 'o Ne kole ke nau lotua ange la, ka ne to e 'unu'unu atu ia ki ha ki'i feitu'u 'e taha ke lotu. Na'a ne lotu 'o kole ki he Tamaí ke fai pē Hono finangaló ki he ipu 'oku 'amanaki ke Ne inú.

'I he'ene foki mai, kuo maa'u mohe e kau akó ia. Ko e me'a fakaloloma he lolotonga 'Ene faingata'a'ia, na'e 'ikai ha taha ia 'e fe'ao mo la. Na'a Ne fafangu 'a **Pita** ke ne 'a 'o fe'ao mo la. Na'a ne toe 'alu 'o fai 'Ene lotu. Na'e hangē kuo lilingi hifo ha tangai mamahi 'o ne lōmekina sí'i Sīsū. 'O'i he toki fekuki mo e faka'ofá, he na'e tafe hono pupuha pea hulungia 'e he māhiná, 'o hā mai ia ko e toto. Ne **tauta'a ta'ata'a (toto) 'a Sisu**, ka ko hai te ne fakaanga'i he ko 'Ene fua 'a e angahala 'a māmani kātoa.

Na'á ne toe foki atu 'oku nau mohe pē, pea talu ai 'Ene munomuna pē **"Mohe ai ā he 'oku fa'a fai 'a Laumālie ka 'oku vaivai 'a kakano"**. Na'á ne foki 'o faka'osi 'ene feohi mo 'Ene Tamaí pea ne fakamahino ai pē kapau ko hono finangaló ke Ne inu 'a e ipú ni pea 'oua na'a fai hono lotó kae fai pē 'a e finangalo 'ene Tamaí. Na'á ne foki atu 'o fafangu e kau ākongá, pea ne ongo'i 'oku mamalu tangata.

Ko e Lavaki:

Pea uoke! Tā ko **Siutasi** ena 'okú ne taki mai 'a e kau sōtia Lomá ke puke 'a Sīsū. Na'á ne 'ohovale kuo **fā'ofua 'a Siutasi 'o 'uma kiate ia.**

Na'e ngaūe mai 'a e kau sōtiá kae fahu'i 'e Sīsū "**Ko hai 'oku mou kumi**"? Pea nau tali "**ko Sīsū mei Nasaleti**". Tali atu 'e Sīsū "**Ko au 'eni**" ne hangē ha tu'oni matangi mālohí, e ongo atu 'ene leá pea nau tō kotoa ki lalo. Na'e folofola atu 'a Sīsū "**kapau ko ho'omou omi ke puke au pea tukuange 'eku kau ākongá**". Na'e ala 'a **Pita** ki he'ene heletā 'o ne taa'i 'a e sōtia ne mu'a mai, ko **Malekusi 'o motu hono telingá** kae ta'ofi 'e Sīsū 'o Ne fakamo'ui 'a e telinga 'o e sōtiá. Na'a nau puke 'a Sīsū pea na'e taki holo 'i he ngaahi fakamaau'anga 'e 6.

Ko e ngaahi fakamaau'anga na'e fakamaau'i ai 'a Sīsū.

1. Koe fakamaau'anga 'uluakí ko **Ānasi** - Ko e Taula'eiki Lahi Mālōlō, ko e feinga pē 'a e kau Siú ke faka'efihia'i 'a Sīsū. Na'e 'eke 'e 'Ānasi ke fakamatala ki he'ene tokāteline. Sione 18: 12 - 24

2. Ko e fakamaau'anga hono **uá**, ko e **Kōmiti** 'a ia ne taki ai 'a **Kaiafasi ko e taula'eiki lahi**. Na'a nau fakataha koe'uhí ke faka'eke 'a Sīsū kae toki 'aho pea toki 'ave ki he **Sanetalimi** he 'oku tapu ke fakataha po'uli e Sanetalimi. Mātiu 26: 57 - 68

3. Ko e fakamaau'anga hono **tolú** ko e **fakataha Sanetalimí** ne nau tokanga ke ma'u ha hia 'a Sīsū. Ko e **hia** ne nau ma'u he hili hono fakamaau'i 'o Sīsū "**Ko e lea fie 'Otua**". Matiu 27: 1&2

4. Ko e fakamaau'anga hono **fā** ko e **Kōvana (Pailato)**. Na'e hoko hono 'ave 'o Sīsū kia Pailató ke 'ohovale 'a Pailato 'i hono taki atu 'e he taula'eiki lahí **Kaiafasi, Sanetalimi** 'a Sīsū. Na'a nau talatalaaki'i 'a Sīsū kia Pailato. Na'e faka'eke'eke 'e Pailato 'a Sīsū 'o mahino ai na'e 'ikai ha hia te ne fai 'o tuha ke tamate'i ai 'o hangē ko ia na'e feinga ki ai e kau Siu. Luke 23: 1 - 5

5. Ko e fakamaau'anga hono **nimá** ko **Hēlota 'Anitipasa**. Na'e fai 'a Hēlota hono faka'eke 'a Sīsū pea na'e mahino kiate ia 'oku tonuhia pē 'a Sīsū ia. Na'e tu'utu'uni ke toe fakafoki pē 'a Sīsū kia Pailato. Luke 23: 6 - 12

6. Na'e toe 'oatu 'a Sīsū kia **Pailato** pea fakamahino 'e Pailato 'oku 'ikai ha hia 'i he tokotaha ni 'oku tuha mo e maté. Ka na'e vilitaki 'a e kakai pea ne tukuange ai ke fai tu'utu'uni ke taki mai 'a **Palāpasa** pea ne tuku ke nau **fili pē ko hai 'ia Palāpasa mo Sīsū 'e kalusefaí**. Ko Pailato 'a e fakamaau faka'osi neongo na'e fai 'e he kakai hono fli ke kalusefai 'a Sīsū (Matiu 27: 24 – 26, Ma'ake 15: 12 – 16. Na'e toki faka'osi e fakamaau kia Pailato 'a ia na'e tukuaki'i 'e he kakai 'oku kau ia mo Sīsū, pea neongo ai 'ene 'ilo e mo'oni ka koe'uhi ko 'ene manavahē ki he kakai mo hono fu'u mafai pea mo hono manakoa ia 'e he kakai, ko ia na'a ne fanofano 'o faka'ataa ke kalusefai 'a Sīsū. (Ma'ake 15: 12 – 16, Matiu 27: 24 – 26, Luke 23: 13 - 25

HOKOHOKO 'O E FUAJAVA FO'OU:

Taumu'a:

- ✚ Ke lava e fanaú 'o ngāue'aki lelei e Fuakava Fo'ou, 'i he taimi 'oku nau lau ai e Tohitapu.
- ✚ Ke 'ilo 'e he fanaú 'a e ngaahi vahevahe lalahi 'o e Fuakava Fo'ou.

Fuakava Fo'ou – Mātiu – Fakahā

<i>Mātiu</i>	<i>2 Kolinitō</i>	<i>1 Tīmote</i>	<i>1 Pita</i>
<i>Ma'ake</i>	<i>Kalētia</i>	<i>2 Tīmote</i>	<i>2 Pita</i>
<i>Luke</i>	<i>'Efesō</i>	<i>Taitusi</i>	<i>1 Sione</i>
<i>Sione</i>	<i>Filipai</i>	<i>Filimone</i>	<i>2 Sione</i>
<i>Ngāue</i>	<i>Kolose</i>	<i>Hepelū</i>	<i>3 Sione</i>
<i>Loma</i>	<i>1 Tesalonaika</i>	<i>Sēmisi</i>	<i>Siutasi</i>
<i>1 Kolinitō</i>	<i>2 Tesalonaika</i>		<i>Fakahā</i>

KO E KONGOKONGA LALAHĪ 'O E FUA KAVA FO'OU

1. Kosipeli
2. Ngāue
3. 'Ipiseli

3.3 VEESI LAULOTO

Sēnesi 12: 2 - 3

Pea te u ngaohi Koe ko e pule'anga lahi, pea te u fakamonū'ia koe. Pea te u fakatau'olunga ho hingoá; pea te ke hoko ko e monū'ia'anga. Pea te u 'ofeina 'a kinautolu te nau 'ofeina koe. Ko ia tene tutuku'i Koe, te u fakamala'ia; pea 'e monū'ia 'iate Koe 'a e fa'ahinga kotoa pē 'o e kelekelé.

Sione 14: 1 & 2

'Oua na'a tuku ke puputu'u homou loto: tui pikitai ki he 'Otua, tui pikitai foki kiate au. 'I he 'api 'o 'eku Tamai 'oku lahi 'a e ngaahi nofo'anga: ka ne 'ikai, pehē kuo u tala kiate kimoutolu, he ko 'eku 'alu 'eni ke teuteu ha potu mo'o moutolu.

4. Fale'i ki he Mo'ui

4.1 LEA MO E 'ULUNGAANGA:

1. Lea, laukonga mo e tohi faka-Tonga
2. Mo'ui faka'apa'apa

1. Lea, laukonga mo e tohi faka-Tonga

Taumu'a 'o e Lēsoni:

- ❖ Ke lava e fānaú 'o ngāue'aki e lea faka-Tongá 'i he 'enau tohi mo e laukonga.
- ❖ Ke mahino ki he fānaú 'a e founa hono ngāue'aki 'a e tala kae tohi mo e fa'u sētesi.
- ❖ Ke lava 'e he fānaú 'o fetu'utaki mo kinautolu 'oku 'ikai lava ke nau ngāue'aki e lea faka-Pilitānia mo e lea faka-Tongá.

MO'UI FAKA'APA'APA:

Taumu'a:

- ✚ Ke mahino ki he fānaú 'a e mo'ui faka'apa'apa 'i he lea mo e tō'onga mo'ui faka Tongá.
- ✚ Ke mahino ki he fānaú 'a e mahu'inga 'o e faka'apa'apa:
 - ki he 'Otuá he ko la na'a ne ngaohi kitautolú.
 - ki he tangata, fefine he ko e 'Imisi ia 'o e 'Otua

Fakatokanga'iangē Faiako, ko ho'o faka'apa'apa ki ha taha, ko ho'o faka'apa'apa ia ki he 'Otuá. 'Oku mahu'inga ke talanoa'i e sīpinga, teunga, feitu'u mo e ngaahi ouau, mo e lea 'oku ngāue'aki 'i he faka'apa'apá.

4.2 FALE'I KI HE TOPUTAPU 'O E SINO:

Taumu'a

- ✚ Ke ako'i e fānaú ke nau mahu'inga'ia honau sinó he ko e 'Imisi mo e tempale ia 'o e 'Otuá.
- ✚ Ke ako'i e fānaú ke nau faka'ehi'ehi mei he ngaahi me'a hangē ko e (fai'o konatapu etc.) te ne 'uli'i/maumau'i honau sinó ko e 'Imisi mo e tempale 'o e 'Otuá.

'Oku mahu'inga ke 'ilo 'e he fānaú 'a e totonu ke tauhi 'e he tokotaha kotoa pē 'ene mo'ui ke toputapu. Malu'i mei he **fai'o konatapu** mo e **kava mālohí** pea pehē ke tauhi honau sinó ke ma'a mo kinokinoifie he ko kitautolú ko e fakatupu 'a e 'Otuá.

Sēnesi 1:27 - *Pea na'e fakatupu 'e he 'Otua 'a e tangata 'i he 'Imisi 'o'ona, 'io 'i he 'Imisi 'o e 'Otua na'a ne fakatupu ia; na'á ne fakatupu 'akinaua ko e tangata mo e fefine.*

1Kolinitō 3:16-17- *'Oku 'ikai te mou 'ilo koā ko e tempale 'o e 'Otua 'a kimoutolu, pea 'oku fale 'iate kimoutolu 'a e Laumālie 'o e 'Otua? Ka maumau'i 'e ha taha 'a e tempale 'o e 'Otua, 'e maumau'i 'e he 'Otua 'a e toko taha ko ia; he ko e tempale 'o e 'Otua 'oku toputapu; pehē foki mo kimoutolu.*

5.TOKĀTELINE (Ngaahi tefito'i tui)

5.1 TUI 'A E KAU 'APOSETOLO

Taumu'a:

- ✚ Ke ako'i 'a e fānaú ke 'ilo 'a e tefito'i tui 'o e lotu faka-Kalisitiané.
- ✚ Ke mahino ki he fānaú ko e tui 'a e kau 'Aposetoló 'oku mahu'inga ki he 'etau lotú 'i he ngaahi 'ahó ni.
- ✚ Ke lava ke fakapapau'i 'e he fānaú 'a 'enau tui faka-Kalisitiané.

Ko e tui 'a e kau 'Aposetolo:

*'Oku ou tui ki he 'Otua ko e Tamai Mafimafi, Ko e tupu'anga 'o Hēvani mo māmani:
 Pea mo Sīsū Kalaisi, ko hono 'Alo tofu pē 'e taha, ko hotau 'Eiki;
 'A ia na'e tupu 'i he Laumālie Mā'oni'oni;
 Pea 'alo'i ia 'e he Taupo'ou ko Mele;
 Na'e feia ia 'ia Ponitusi Pailato;
 Na'e kalusefai ia, pea pekia, pea telio;
 Na'a ne hā'ele hifo ki Hētesi;
 Peá ne toetu'u mei he pekia 'i hono 'aho tolu;
 'O ne hā'ele hake ki Hēvani;
 'O ne 'afio mei he nima to'omata'u 'o e 'Otua ko e Tamai Mafimafi;
 Pea te Ne hā'ele mei ai ke fakamāu 'a e mo'ui mo e mate.
 'Oku ou tui ki he Laumālie Mā'oni'oni;
 Mo e Siasi Tapu mo Taha pē;
 Mo e Feohi 'a e kakai mā'oni'oni;
 Mo e fakamolemole 'o e angahala;
 Mo e toetu'u 'o e sino;
 pea mo e Mo'ui Ta'engata. 'Emeni.*

Ngaahi fehu'i ke alea'i he 'osi hono ako'i e lēsoni:

1. Ko e hā nai e 'uhinga na'e tohi ai 'a e Tui 'a e Kau 'aposetolo?
2. Ko e hā ha tokoni 'a e Tui 'a e kau 'Aposetoló kiate koe mo ho'o lotú, mo e feinga ke muimui kia Sīsū?
3. Ko e hā ha folofola 'i he Tohitapú 'oku ne fakapapau'i mai ai 'a e kakano 'o e Tui 'a e kau 'Aposetolo?

5.2 SĀKALAMĒNITI 'O E PAPITAI SO

Taumu'a:

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānaú 'etau tefito'i tui fekau'aki mo e Sākalamēniti 'o e Papitaisó
- ✚ Ke 'ilo 'e he fānaú e 'uhinga 'oku tau papitaiso ai e fānau iikí
- ✚ Ke 'ilo 'e he fānaú hono 'aonga 'o e Sākalamēniti 'o e Papitaisó

Lēsoni: Sākalamēniti 'o e Papitaiso

Ko e Sākalamēniti 'o e Papitaisó ko e taha ia 'i he ongo Sākalamēniti 'oku tau tauhi 'e he ngaahi siasi faka Palotisaní, 'a ia 'oku kau ki ai 'a e Metotisí. Ko e ouau mātu'aki toputapu mo mamafa eni pea 'oku mahu'inga ke teuteu 'a e Faifekau, ongo mātu'á mo e siasí. 'Oku ua pē 'a 'etau Sākalamēniti, 'a ia ko e Sākalamēniti 'o e 'Ohomohe 'a e 'Eikí mo e Sākalamēniti 'o e Papitaisó.

Ngaahi me'a ke alea'i:

Ko e hoko mai 'a Sīsū ki māmaní ko e hoko tonu mai ia 'a e 'Otuá ki māmani, 'o Ne hoko ko e tangata kakato, ka na'e 'ikai ha'ane angahala. Ko 'Ene tali 'a e papitaiso fakamolemole angahalá, ko 'Ene fakamahino 'a 'Ene fie kau fakataha mo e kau angahalá, kae lava ke kakato 'a e 'uhinga mo e ngāue na'e tuku mai ai la ki māmaní.

Ko e papitaiso ko ia na'e fai 'e Sioné na'e 'ikai ngata pē 'i he fakamolemole angahalá, ka na'e kau hono tāpuaki'i 'o e kakaí, ke nau talangofua kakato ki he 'Otuá. Ko ia ai na'e tali kakato 'e Sīsū ke papitaiso la 'e Sione ke fakamahino 'Ene tali fiemālie ke fakatāpui 'e Sione 'ene mo'uí ke talangofua kakato ki he 'Otuá.

Ko e 'uhinga 'o e Papitaiso

Ko e 'uhinga 'o e Sākalāmēniti 'o e Papitaiso ko e **faka'ilonga hā kitu'a** ia 'o 'etau ma'u 'a e mo'ui fo'ou 'ia Sīsū Kalaisi . 'Oku kau fakataha ai 'a e tokotaha papitaisó mo Kalaisi mo e siasí. 'Oku fakae'a 'e he Fuakava Fo'ou, mo e founa lotu 'a e siasí 'a e mahu'inga mo e 'uhinga 'o e papitaisó 'i he fōtunga kehekehe, 'a ia 'okú ne fakahaa'i 'a e mohu 'o Kalaisí pea mo e ngaahi me'a'ofa 'o 'ene fakamo'uí.

Ngaahi tefito'i fakakaukau 'o e Papitaiso faka- Kalisitiane:

Ko e papitaiso na'e fai 'e Sioné 'oku kau ia ki hono fakmolemole 'o e angahalá pea fakatāpui foki kita ki he ngāue 'a e 'Otuá (*ko e veesi folofola 'ena ke tokoni atu faiako - Ngāue 2:38-41*)

Ko hono **fakakau kita** ki he feohi'anga 'oku tau kau ki ai 'a ia ko e Siasi.

Ke fakapapau'i 'e hoko mai 'a e me'a'ofa 'a e Laumālie Mā'oni'oní hangē ko ia na'e hoko hifo 'i he tatau 'o e lupé kia Sīsū 'i hono papitaiso ia 'e Sione Papitaisó.

5.3 FEHU'I MO E TALI II (Vahe 13- Fehu'i 1 mo e 3)

KO E FAKATOMALA MO E TUI

Taumu'a:

- Ke 'ilo 'e he fānaú 'a e tefito'i tokāteline fekau'aki mo e Fakatomalá mo e Tuí 'i he ngaahi kupu'i Tokāteline 'a e Siasí.

Ngaahi Fehu'i:

Kātaki faiako 'o fakamatala'i e tefito'i fakakaukau 'o e fehu'i

- Ko e hā 'a e fakatomala?
Ko e fakatomalá ko e mamahi mo'oni hoto lotó koe'uhí ko 'ete ngaahi angahalá pea te mātu'aki feinga ke matanga mei ai.
- Ko e hā 'a e 'uhinga lahi 'o e Tui?
Ko e 'uhinga lahi 'o e Tuí ko e pehē 'e hoto lotó 'oku mo'oni 'a e ngaahi me'a kuo faka'ilo mai 'e he 'Otuá 'i he Tohitapú.

5.4 Lēsoni: Tupu'anga 'o Sione Uesilē

Taumu'a:

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānaú e hisitōlia 'o Sione Uesilē 'i he 'ene felāve'i mo e tupu'anga 'o e Metotisi.
- ✚ Ke hoko 'a Sione Uesilē ko ha fa'ifa'itaki'anga lelei ki he fānau.
- ✚ Ke 'ilo'i 'e he fanaú 'a e founa tauhi lelei na'e 'ohake 'aki 'a Sione Uesilē 'e he 'ene fa'ee Sūsana Uesilē.

Talanoa 'o e tupu'anga 'o Sione Uesilē:

Na'e tupu hake 'a Sione Uesilē 'i he **senituli 18** 'i 'Ingilani 'i he kuonga na'e tofanga ai 'a e pule'anga ni 'i he palopalema faka-'ulungaanga mo e ngaahi kovi kehekehe. Na'e tokanga mamafa e kakaí ki he fai 'o e ngaahi **va'inga lulu faka-kaí**, pea mo'ui **fakausousa e kakaí**. Na'e **'ikai kei manakoa** e ngaahi polokalama faka-Laumālié pea **li'ekina** e ngaahi falelotú, pea ne'ine'i tohi 'e he taha 'o e kau fa'u hisitōlia 'o 'Ingilani 'a e lea ko eni **"Ko 'Ingilani ko e fu'u kasino"**.

Na'e inu kava mālohi 'a e tokolahi 'o e kakaí 'o kau ai e fānaú pea iku 'o fakahifo ai e kau Pīsope 'e ni'ihiki ko e 'ikai taau 'enau fakafōtungá mo e ngāue fakafaifekaú.

Kaikehe, na'e fanau'i 'a Sione Uesilē 'e ha ongomātu'a ko **Sāmiuela Uesilē** mo **Sūsana Uesilē**. Ko e faifekau foki 'a Sāmiuela Uesilē pea ko e toe foha pē ia 'o ha Faifekau 'i he siasi faka-'Ingilani ko Sione Uesilē (John Wesley).

Ko Sūsana Uesilē foki ko e 'ofefine si'isi'i taha ia 'o ha Faifekau pē 'o e siasi faka-'Ingilani ko Dr Sione 'Enesilī (John Ansley). Na'e tupu 'a Sūsana 'i he fānau 'e toko 25 pea ko Sūsana ko e si'isi'i taha ia 'i he fānau fefiné. Ko Sāmiuela 'Enesilī na'e kau ia he kau Faifekau ne nau mavahe me'i he siasi faka-'Ingilani, koe'uhí ko 'enau tui kuo hē 'a e siasí me'i he mo'oni 'o e lotú.

Na'e kau foki 'a Sāmiuela 'Enesilī 'i he tui 'oku mahu'inga ke mapule'i lelei e fānaú, faka-'ulungaanga 'i he 'enau tutupu haké.

Na'e fā'ele'i 'a Sione Uesilē 'i he 'aho **28 'o Siune 1703** 'i he 'api nofo'anga fakafaifekau pē 'a e siasi 'Ingilani pē 'i 'Epuate (Epworth) 'i Linikonisea (Lincolnshire) lolotonga e ngāue fakafaifekau ai 'ene ongomātu'á (Sāmiuela mo Sūsana Uesilē). Ko Sione Uesilē ko e fika 15 ia he fānaú, ka ko e fika ua ia he tamaiki tangatá. Ko e ta'okete 'o Sione Uesilē ko Sāmiuela Uesilē ka na'e pekia kei talavou pē 'a Sāmiuela. Ko hono tehina hoko hake a'i ko Sālesi Uesilē 'a ia na'á ne 'iloa he fa'u Himí. Na'e toko 19 'a e fānau 'a Sāmiuela mo Sūsana pea ko e toko **9 pē na'e mo'uí** 'a ia ko e **tamaiki tangata 'e toko 3** mo e **tamaiki fefine 'e toko 6**.

Na'e mahino 'a e fu'u femo'uekina 'a Sāmiuela 'i he ngāue fakafaifekaú ko ia na'e pau ai ke fakafalala 'a e leva'i mo e tauhi 'o e fāmilí 'ia Sūsana. Ko e taha'i fa'ē eni ne polo'i pē ia ke ne hoko ko ha fa'ē ki he ongo helo ko Sione mo Sālesi Uesilē pea ko e fa'ē ki ha fāmilí pehē.

Ko Sūsana ko e Fa'ē Fita:

Na'e tupu pē 'a Sūsana 'o manako he mo'ui lotú pea na'á ne tali 'a Sīsū 'i he'ene kei si'i 'o ne hoko ai pē ko e Kalisitiane. Na'e hoko ai 'o fanāfotu ('iloa) 'a Sione mo Sālesi he senituli 18 'o 'ikai 'i 'Ingilani pē ka 'i he Kolopé. Na'e lalanga pē 'a Sūsana, mei he 'ātakai na'á ne tupu hake a'i he ko e 'api 'o e Faifekau.

Founga Tauhi Fānau ‘a Sūsana Uesilē:

Na’e fakapapau’i ‘e Sūsana te ne tauhi ‘ene fānau ke nau hoko ko e fānau ‘a e ‘Otuá, ‘i he’ene tui ko e founga lelei ia ke fakahaa’i ai ‘a ‘ene tui ‘Otuá. Na’á ne tauhi mo ako’i ‘ene fānau mo ‘ene faka’ānaua ke ‘i ai ha ‘aho kuo fie me’angāue’aki ‘e he ‘Otuá ha taha ‘o ‘ene fānau ke liliu ‘a māmani. Ko e tui ia ‘a Sūsana he ‘ikai te ne lava ‘e ia ke liliu ‘a māmani ka ‘o kapau te ne teu’i kinautolu ma’a e ‘Otuá, ‘e faifai pea me’a ngāue’aki ha taha ‘iate kinautolu ke liliu ‘a māmani. Fakafeta’i he na’e hoko ‘o mo’oni ‘a e misí ‘a e fa’ē ko eni ‘o fakafou mai ‘ia Sālesi mo Sione Uesilē.

Na’e mahino foki ‘a e fefeka e founga tauhi fānau ‘a Sūsana ka na’e fai pē ‘i he ‘ofa, pea na’e ‘ikai ha tautea ‘e ‘ova he me’a na’e tonu ke ngata aí.

Ko e ngaahi lao eni ‘a Susana.

- ka tangi ha taha kuopau ke tangi fakalongolongo pē ‘o ‘ikai ‘asi ha le’o
- ‘ikai ke toe fai ha kai ha taimi kehe, tukukehe pē ‘a e taimi kaí
- ‘ikai ke to e fai ha kole me’akai, kapau ‘e ‘osi ho ‘inasi kuo vahe atu
- Tapu e loi
- Tapu e kaiha’a
- Tapu e talangata’a
- Tapu e kē

Na’e monū’ia e fānau ‘a Sūsana he na’e lotua pē ‘e Sūsana kinautolu ki manava ke nau hoko ko e fānau mo’ui faka-‘Otuá. Na’á ne lotua foki ki he ‘Otuá ke tauhi e fānau pea ke nau falala ‘Otuá.

Na’e vahevahe foki ‘e he fa’ē ni hono taimí ke fakapapau’i ‘i he uike kotoa ‘okú ne sio mo fevahevahe’aki fakafo’ituitui mo kinautolu. Na’e vahe’i ‘e Sūsana ‘a e efiāfi Tu’apulelulu kotoa pē ke talanoa ai mo Sione Uesilē. Ko e ‘uhinga eni ‘oku fai ai e Kalasi’ahó he efiāfi Tu’apulelulú, ko e fakamanatu ki he ki’i taimi mavahe ‘o Sūsana mo Sioné.

Tupu’anga ‘o e Metotisi:

Na’e tupu hake ‘a Sione ‘o ne mamata tonu ‘i he founga hono fai e lotú, pea na’á ne fakapapau’i kuo hē e siasi faka-‘Ingilaní meí he mo’oni ‘o e lotú ko ia na’á ne kau fakataha mo e kulupu ko ia ne nau mavahé ‘o fokotu’u ‘a e siasí, pea ui ia ko e Metotisi tokua ko e kakai mo ha’anau founga (angafai) fo’ou.

Ngaahi me’a ke alea’i:

1. Fakafehoanaki e founga tauhi fānau ‘a Sūsana Uesilē mo ia ‘oku ke mamata ai ‘i he ‘ātakai ‘oku ke ‘i ai?

- Ko e hā ha me'a 'e fai ke fakalelei'i ai e founga tauhi fānau 'i 'api siasí, 'api, 'apiako pē ngāue'anga?

6. HIVA

Taumu'a:

- ✚ Ke 'ilo 'e he fānau 'a e lea mo e 'uhinga 'o e Himí
- ✚ Ke nau lava 'o hiva'i e fasi 'o e Himí
- ✚ Ke nau lava 'o talaloto ki he 'aonga 'o e Himí ki he 'enau mo'uí.

HIMI 663: vs 1 – Ko “Sila ki Vai”

1. Tama 'e ngalo 'afē nai
'Aho ne to 'a e afa
Angi mei mu'a he matangi
Vaka ne 'ikai tauala?
Ka ne fafana 'a Langi
Mou vili atu ki mu'a
He ko e kau matatali
Te nau a'usi fonua
Sila ki vai pea 'uli ngaholo
He kuo to mai 'a e mui hakau.

HIMI 508: vs 1 – Ko Muimui

1. Ka 'alu hifo hoku 'Eiki he tele'a
Potu 'o e vaivai mo e ta'e ma'u ha me'a
Te te muimui 'o kataki fiefia
Ko e hala ia ki he kololia
Muimui, te te muimui
Faingofua, faingata'a, te te 'ahi'ahi
Hala tau he mate pe mo'ui
Ka 'i ai 'a Sisu te te 'alu ai.

MA'U'ANGA TALA

- ✚ Tohitapu Kātoa
- ✚ Tohitapu ma'a e Fānau
- ✚ Ko e Tohi Himi 'a e Siasi Uēsiliana Tau'atāina 'o Tonga

- Tohi Silapa Ako Fakatisaipale
- Tohi Kinikini ki he Mo'ui 'a Sīsū Kalaisi)
- Tohi Silapa 'a e Kalasi 5 2017
- Tākanga Ke Tauhi (Sione Uesilē)
- Sākalamēniti 'o e Papitaiso (Tohi Himi peesi 236)
- Tui 'a e kau 'Apossetolo (Tohi Himi peesi 224)